

Espedalen, L.E. & Strandbu, Å. (2023). Fotball, vafler, kioskvakt og dopapir: Minoritetsforeldres møter med norsk barne- og ungdomsidrett.

I: T. Wilhelmsen, E. Berg, K.V. Evensen,

G.M. Solstad & I.M. Thorjussen (Red.),

*Bevegelsesfelleskap i oppveksten: Kritiske perspektiver på inkludering og mangfold*

(s. 225–243). Fagbokforlaget.

DOI: <https://doi.org/10.55669/oa230112>

## Kapittel 12

# Fotball, vafler, kioskvakt og dopapir

## *Minoritetsforeldres møter med norsk barne- og ungdomsidrett*

Lars Erik Espedalen & Åse Strandbu

## Innledning

Dette bokkapittelet utforsker minoritetsforeldres møter med den organiserte idretten i Norge. Den organiserte idretten har langt større plass som oppvekstinstitusjon i Norge enn i mange andre land, er i stor grad tuftet på frivillig foreldreinnsats og lanseres ofte som en mulig integrasjonsarena for minoriteter. Samtidig er minoritetsbarn og minoritetsungdom underrepre-

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

sentert i den organiserte idretten, noe forskningslitteraturen ofte forklarer med manglende engasjement fra minoritetsforeldre. I tillegg peker flere rapporter på at det kan være vanskelig å opprettholde idrettstilbud i områder med høy andel minoriteter grunnet utfordringer med å fylle frivillige verv i klubbene. Selv om minoritetsforeldres involvering i idretten får en del oppmerksomhet i det offentlige ordskifte, finnes få studier av hvordan minoritetsforeldre opplever den norske barne- og ungdomsidretten.

Studien vår bidrar derfor med kunnskap om inkludering av minoriteter i norsk barne- og ungdomsidrett gjennom utforskning av minoritetsforeldreskap i den organiserte idretten – en sosial kontekst sterkt preget av majoritetsbefolkningens normer for idrettsdeltakelse og foreldreinvolvering. Samtidig kan minoritetsforeldrenes syn på den norske organiseringen av barne- og ungdomsidretten gi et kritisk blikk på idrettens idealer om foreldreinvolvering. Gjennom 19 intervjuer med minoritetsforeldre som har barn i idretten, belyser vi utfordringer og muligheter med å følge opp barnas idrettsdeltakelse. Vi stiller to hovedspørsmål: Hvordan oppleves idrettens forventning om foreldredeltakelse? På hvilke måter opplever minoritetsforeldre seg selv som inkludert og ekskludert i idrettens sosiale fellesskap?

Vi presenterer først noen grunntrekk ved den organiserte barne- og ungdomsidretten i Norge, tidligere studier av foreldreinvolvering i idretten og noen forståelser av frivillig engasjement og inkludering i idretten. Deretter presenterer vi foreldrenes demografiske bakgrunn, gjennomføringen av intervjuene og analysemetode. I analysene retter vi blikket mot hvordan foreldre som deltar lite og mye i det frivillige arbeidet, forstår og begrunner frivillig arbeid samt deres opplevelse av inkludering i foreldrefellesskapet. I diskusjonen trekker vi frem hvorfor funnene våre er viktige for barn og ungdoms muligheter til å delta i den organiserte barne- og ungdomsidretten.

## Den organiserte barne- og ungdomsidretten i Norge

Fotball og håndball er de største barne- og ungdomsidrettene i Norge, etterfulgt av svømming og langrenn (NIF, 2022). Litt over halvparten av norske åttendeklassinger trener ukentlig i et idrettslag, og 93 prosent av ungdom

i alderen 13–18 år har vært med i et idrettslag i løpet av oppveksten (Bakken, 2019). Samtidig er barn og ungdom med minoritetsbakgrunn – spesielt minoritetsjenter – tydelig underrepresentert i norsk idrett (Bakken, 2019; Strandbu, Bakken & Sletten, 2019). Det samme gjelder barn og ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status (Andersen & Bakken, 2019; Strandbu mfl., 2017).

Den norske idrettsmodellen baserer seg i stor grad på frivillig foreldreinnsats – forstått som «ulønnet arbeid/innsats som en omsorgsperson gjør i forbindelse med barns deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter» (Saglie & Seggaard, 2013, s. 10) gjennom dugnader, transport/oppfølging på turer, og trener-/styreverv. Idretten som familieprosjekt har blitt enda tydeligere i Norge de siste tiårene (Johansen & Green, 2019; Stefansen, Smette & Strandbu, 2018). På grunn av den økende foreldreinvolveringen i barne- og ungdomsidretten blir inkludering av foreldre i idrettsfellesskapet også viktig for inkluderingen av barn og unge.

Å vokse opp med idrettsinteresserte foreldre øker sannsynligheten for å drive med idrett (Hayoz, Klostermann, Schmid, Schlesinger & Nagel, 2019). Foreldre har betydning for barnas idrettsinteresse som rollemodeler (Smoll, Cumming & Smith, 2011), ved å introdusere barna for idrett (Wheeler, 2012), oppmuntre til å ta del i idrettsaktivitet (Smoll mfl., 2011), sørge for utstyr og transport til trening og konkurranser (Wheeler & Green, 2019) og gjennom å interessere seg for barnas idrettshverdag (Stefansen mfl., 2018). Foreldreinvolveringen endrer seg fra barneidretten til ungdomsidretten. Lønnede trenere blir mer vanlig utover i ungdomsidretten, men fremdeles er foreldre viktige i andre funksjoner – og som trenere. Idrettskulturen i familien ser også ut til å ha betydning for ungdoms idrettsdeltakelse – også for de eldste tenåringene (Strandbu, Bakken & Stefansen, 2020).

Minoritetsforeldres involvering i idretten er lite studert. En mye referert rapport om *Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag* (Carlsson & Haaland, 2006) i Groruddalen i Oslo konkluderte med at når andelen barn og unge med minoritetsbakgrunn i et område nærmer seg to tredjedeler, blir det vanskelig å opprettholde aktivitet og lag fordi få minoritetsforeldre vil ta leder- eller treneransvar. En rapport fra Norges Fotballforbund noen år senere (NFF, 2012) pekte på noen av de samme utfordringene. 80 prosent av klubbene mente foreldrenes manglende kunnskap om organiseringen av

norske klubber er en barriere for rekruttering av foreldre med minoritetsbakgrunn (s. 22).

## Forståelser av frivillig arbeid og sosial inkludering

### Frivillig arbeid

Idretten står for en betydelig andel av den frivillige innsatsen på landsbasis: om lag 25 % av frivillige årsverk er tilknyttet idretten, og om lag 40 % av de som er frivillige, engasjerer seg i idretten på årlig basis (Fladmoe, Sivesind & Arnesen, 2018). Vi baserer oss primært på to kilder for å forstå frivillig arbeid i idretten: Lorentzens arbeider om sivilsamfunn, dugnad og frivillig arbeid (Lorentzen & Dugstad, 2011; Lorentzen, 2007) og Sørhaugs (1989) vektlegging av frivillige organisasjoners økonomiske og moralske maktstrukturer.

Idrettslagene driftes primært gjennom frivillig arbeid, også omtalt som dugnad. Dugnad er ubetalt, frivillig arbeid som blir gjort i fellesskap, for eksempel i en forening, et lag eller ei bygd (Lorentzen & Dugstad, 2011). Dugnad er både praktisk begrunnet og forankret i moralske normer. Lorentzen poengterer at dugnad kobler sammen handling og moral: Det kreves en innstilling der en tenker ut over egne snevre interesser, og gjennom arbeidet bekreftes denne innstillingen (Lorentzen, 2007). Lorentzen viser også til en egalitær tanke bak dugnadsfinansiert aktivitet:

Om foreldre skulle bære alle utgifter gjennom kontingentene, ville tilbudet bli for dyrt for noen. Inntekter gjennom dugnad er en måte å sikre kollektiv finansiering av aktivitetene på, og dermed hindre frafall på grunn av presset privatøkonomi (Lorentzen, 2007, s. 25).

Når foreldre med svært ulik økonomi bidrar i den samme dugnaden, formidles ifølge Lorentzen et prinsipp om likhet i sivile fellesskap: «Er du med oss har du nøyaktig de samme forpliktelsene som andre medlemmer» (Lorentzen, 2007, s. 26). Denne dugnadskulturen utfordres ifølge Lorentzen i flerkulturelle samfunn, der ikke alle er fortrolige med denne logikken (Lorentzen, 2007).

Sosialantropologen Sørhaug (1989) har en annen tilnærming: frivillige organisasjoner «har sin interne, egenartede økonomi, og sanksjoner» (s. 113). De produserer verdier og forvalter interesser som gir grunnlag for oppsamling og forvaltning av ulike former for symbolsk kapital. Musikkorps er eksempelet: Foreldre som gjør en stor frivillig innsats, får enorm kreditt i korpsets moralske fellesskap. Sørhaug kaller dette *moralsk kapital* og beskriver tre posisjoner. *Eliten* er de som investerer mest tid og engasjement i aktiviteten – sammenlignbart med de om lag 20 prosentene av foreldre som gjør frivillig arbeid flere ganger ukentlig tilknyttet barnas fritidsaktiviteter (Saglie & Seggaard, 2013). *Mellomsjiktet* er de fleste. «De vil gjøre opp for seg» siden barna deres deltar, men korpset er et mindre viktig sosialt fellesskap for dem. *Gratispassasjerene* er den tredje gruppen – de som ikke stiller opp på dugnader og i Sørhaugs logikk er «nærmest moralsk konkurs». Ubalansen i innsats skaper moralsk gjeld til den handlekraftige eliten.

Sørhaug åpner for at det kan ligge egeninteresse i bunn av frivillig engasjement. Det er et ønske om sosial innflytelse gjennom anerkjennelse, «sosial kreditt» og prestisje. «Egeninteressen skaper så å si et fellesskap som den uttrykker seg gjennom» (s. 116). Sørhaug trekker egeninteressen vel langt. For de fleste vil frivillig arbeid innebære anerkjennelse som én av flere begrunnelser for å bidra (Saglie & Seggaard, 2013).

Felles for Lorentzen og Sørhaug er betoningen av det moralske og normative. Det er moralen som holder aktiviteten i gang. Sørhaug legger til egeninteressen. Begge understreker at dugnad og frivillig arbeid dekker et bredt spekter av engasjement; fra det mest nødvendige som kiosk- eller hallvakt, til å delta i mer krevende verv som trener eller lagleder. Benevnelsen «frivillig arbeid» kan også oppleves litt misvisende: Barns idrettsdeltakelse kommer med foreldreforpliktelser. Opplevelsen av krav, normative og moralske forventninger til foreldreengasjement, samt muligheten og viligheten til å følge opp disse forventningene er derfor bakteppet når vi skal prøve å forstå idretten som et inkluderende og ekskluderende fellesskap for minoritetsforeldre.

## Sosial inkludering og ekskludering

Ifølge Elling og Claringbould (2005), som har studert inkludering og ekskludering i idretten, krever sosial inkludering i idrettsfelleskapet gjerne tilgang til økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser. Dette kommer også tydelig frem i en kunnskapsoppsummering om integrering av innvandrere i sivilsamfunnet: Barrierer for å delta i organisasjoner der majoritetskulturen dominerer (som den organiserte idretten) var dårlig økonomi, språkutfordringer, mangel på kunnskap om de frivillige organisasjonene og mangel på relevante sosiale nettverk (Eimhjellen, Espegren & Nærland, 2021).

For Elling og Claringbould (2005) handler sosiale ekskluderingsprosesser i idretten ofte om normer for atferd som er et resultat av ujevn maktbalanse og – spissformulert – favoriserer hvite menn med god økonomi og kunnskap om idrett. Inkludering og ekskludering er ikke statiske og gjensidig utelukkende prosesser. En forelder kan eksempelvis delta mye praktisk, men føle seg ekskludert, eller oppleve inkludering i idrettsfelleskapet på noen områder og ekskludering på andre områder. I de påfølgende analysene utforsker vi hvordan minoritetsforeldre opplever møtet med idrettens normer for «frivillig» foreldreinvolvering og hvordan de selv opplever seg som inkludert og ekskludert i idrettsfelleskapet.

## Metode

Datagrunnlaget er 19 intervjuer med minoritetsforeldre som har barn i den organiserte idretten. Intervjuene ble gjennomført 2019–2021 som del av prosjektet *Foreldreinvolvering i ungdomsidretten*.<sup>1</sup> Studien er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD).

Informantene er rekruttert gjennom idrettslag og nettverk. Utvalgsriteriene var at de 1) skulle ha minst ett barn mellom 10 og 18 år som drev med organisert idrett, 2) var født i et annet land og bodde i Norge og 3) snakket godt nok norsk til at intervjuet kunne foregå på norsk. Informantene ble rekruttert strategisk med mål om å dekke flere opprinnelsesland. Mer infor-

---

1 Se nettside for overordnet informasjon om prosjektet: <https://www.nih.no/forskning/prosjekter/forskningsprosjekter-ved-nih/foreldreinvolvering-i-ungdomsidretten/>

masjon om utvalg og metode finnes i rapporten *Minoritetsforeldre i idretten* (Espedalen, Grønkjær & Strandbu, 2021).

En vanlig utfordring i denne typen studier er at vi ikke vet hva de som av ulike årsaker ikke ville eller ikke kunne la seg intervju, ville svart (Tjora, 2017). Foreldre som ikke bryr seg nevneverdig om idretten eller er negative til den, er mest sannsynlig underrepresentert i vårt utvalg. Denne skjevheten har vi forsøkt å bøte på ved å spørre informantene om utfordringer andre minoritetsforeldre i informantenes sosiale nettverk opplever i møtet med idretten.

Intervjuene hadde en bred inngang. Vi spurte om arbeid, fritidsinteresser, skole-hjem-relasjon og sosiale nettverk – og hvordan de opplevde å følge opp barnas idrettsdeltakelse. Vi spurte også om hvordan de opplevde foreldremiljøet i idrettslaget, hvem de hadde kontakt med og om de følte seg inkludert av trenere og andre med verv i klubben. Intervjuene varte rundt én time. Som følge av koronapandemien er ti av intervjuene gjennomført med videokonferansetjenesten Zoom.

Intervjuene er analysert tematisk (Thagaard, 2002). Vi har lett etter gjennomgangstemaer i informantenes beretninger. Vi startet analysene med temaer fra tidligere forskning, og så også etter temaer vi mente var dårlig dekket i tidligere forskning.

## Foreldredeltakelse og frivillig arbeid

I denne delen presenterer vi resultatene fra intervjuanalysene. Vi har delt inn foreldrene vi har intervjuet i tre grupper: de som bidrar lite eller ingenting, de som deltar på vanlig dugnadsarbeid, og de som engasjerer seg ekstra i frivillige verv. Tredelingen er inspirert av lignende inndeling i andre studier om frivillig arbeid (Fladmoe mfl., 2018; Saglie & Seggaard, 2013; Sørhaug, 1989) som vi ser passer godt med de ulike involveringsgradene i frivillig arbeid blant minoritetsforeldrene vi har intervjuet. Avslutningsvis i analysedelen løfter vi frem opplevelser med sosial inkludering og ekskludering.

*Foreldre som deltar lite eller ikke i det hele tatt* begrunner dette med lite fleksibel arbeidstid, at de er aleneforsørgere og/eller har mange barn og at de var usikre på hva som var forventet av dem. Flere etterlyste mer informasjon fra klubbene. Enkelte nevner også helseutfordringer. Et eksempel er en mor

som forteller at hun ikke kan delta på dugnader på grunn av familie- og jobbsituasjon.

*Mor: Jeg må bli [kiosk]vakt [i idrettslaget] for eksempel. Noen gange jeg sa unnskyld, jeg kan ikke fordi jeg var på jobb så andre kan ta den fra meg. Så jeg var aldri på vakt nei. Og de ikke spør meg.*

*Intervjuer: Tror du det er greit eller har du en fornemmelse av at noen ikke liker det at du ikke gjør ...*

*Mor: Nei, de vet at jeg kan ikke.*

*Intervjuer: Så de aksepterer det?*

*Mor: Ja, (...) og de vet at mannen min er syk og kan ikke passe på barn og jeg har en liten barn jeg kan ikke ta med i vakten. Så de sier det går greit, de kan gjøre det (int. 40).*

Denne moren drar nytte av et sterkt sosialt nettverk i lokalmiljøet som kjenner til familiesituasjonen hennes. Hun forteller at hun får mye hjelp av andre foreldre i idrettslaget: «de er hjelpsom hvis for eksempel jeg har ikke bil de bare ringer meg: ‘Hvis du vil ha [sønnen] med oss vi har en plass’. (...) De hjelper. Ja. Alle hjelper hverandre» (int. 40).

Et annet eksempel er en familie med langt mindre sosialt nettverk som har flyttet til et nytt sted. De forteller om lite informasjon om dugnadsarbeid fra klubben og at de ikke kjenner de andre foreldrene. Mor kunne ønske at hun var mer inkludert.

*Intervjuer: Ønsker du å være med på dugnadsaktiviteter?*

*Mor: Jeg kunne ha tatt noe, men ikke sånn trene barna. Bare litt sånn ekstra ved siden av. For eksempel hvis det er kamp vi kunne for eksempel lage noe kake eller komme med kaffe eller noe sånn, men da er det kanskje vanskelig.*

Hun forklarer videre at det vanskeligste er mangel på informasjon. Hun vet ikke helt hva hun skal gjøre. En annen mor har en lignende opplevelse:

*Det er litt dumt du vet fordi hvis man har god informasjon det er mye lettere å hjelpe ikke sant (int. 47).*



Sitatene fra disse to mødrene viser et viktig poeng som går igjen i flere intervjuer i denne gruppen: Dette er foreldre som ikke er så engasjert i idretten, de kan tenke seg å bidra litt, men de savner informasjon om dugnadsarbeidet fra klubben.

*Mellomsjiktet er foreldre som deltar på nødvendig dugnadsarbeid, men som ikke har verv i klubben. De deltar aktivt i typisk dugnadsarbeid som kioskvakter og salg av dopapir og sokker og har et pragmatisk forhold til dugnadsarbeidet: De ser gjerne perspektivene til både de svært ivrige foreldrene og de som ikke deltar og opplever selv at dugnad er nødvendig, men også slitsomt. Noen i denne gruppen er alenemødre med flere barn som har problemer med å komme fra ansvarsoppgaver hjemme. Flere i denne gruppen opplever salg av ulike produkter som unødvendig, fremmed, eller ubehagelig. En svært idrettsinteressert mor forteller:*

*Mor: Mannen min og jeg vi tar den ansvar og selger. Det er ikke stort da, det må vi gjøre: Hvis barna vil spille så må vi støtte det synes jeg. (...) Men på andre siden vi betaler jo treningsavgift og klubb og medlemskap og alt. Det er litt vanskelig med dugnadsoppgaver noen ganger. Vi kunne ikke selge så da måtte vi betale de penger: Så da tenker vi kan staten ikke støtte litte gran med treningsavgift? Det kan staten, kommune ta ansvar for (int. 46).*

En alenemor forteller:

*Mor: Dugnader var rart for meg det må jeg si (begge ler). Ikke med tanke på sånn okay du steker vafler eller. Mer sånn du skal selge toalettpapir og du må kjøpe det eller du må ikke, men man bør det og så må du finne kunder og så må du betale for det på forhånd. Og hvis du selger så er det greit fordi da mister du ikke penger, men hvis ikke så sitter du med (ler) mange doruller. Jeg tenkte dette er jo veldig rart (ler) Og ja, [nå] jeg er jo vant til det og kjenner jo okay sånn fungerer det. Greit jeg aksepterer det (int. 49).*

Å selge dopapir, eller andre former for salgsdugnad oppleves fremmed for en del minoritetsforeldre, spesielt for de med utfordrende økonomi. De kan ende opp med varer de verken trenger eller har økonomi til å betale uten at

det smerter. Det kan være lett å trekke seg unna når dugnadsarbeidet oppleves som ubehagelig, rart, tid- og kostnadskrevende, og unødvendig. En del av foreldrene beskriver også at de savner informasjon og dialog om dugnadsarbeid og noen mener også at stat og kommune kunne bidra mer.

Flere foreldre savner også en form for fleksibilitet. En alenemor forklarer.

*Mor: Føler meg veldig ansvarlig for å stille opp hvis jeg veit at andre også stiller opp, men jeg kunne jo ha tenkt meg at det å ha den komforten at hvis jeg faktisk ikke kan (...) Jeg er kun én og de [andre foreldrene] er to ikke sant. At man har den følelsen at det blir forstått og akseptert at jeg kan kanskje sette inn en annen gang. Altså, det går jo veldig mye på kommunikasjon. Det sies ikke så ofte at du har lov til å si at det ikke passer. Det er mer sånn forventning at dugnad det er vakt.*

*Intervjuer: Fordi det kommuniseres fra klubben at det forventes at man møter opp?*

*Mor: Ja og så sitter du med den appen der du leste hele tida «Vi mangler folk, og hvem som stiller opp?» Til slutt da stiller du opp så presser deg selv. Og etterpå så tenker du hvorfor jeg alltid stiller opp, hvorfor andre kan ikke gjøre det? (int. 49).*

Sitatet peker mot en utfordring vi ser i en del av intervjuene. Foreldrene opplever manglende forståelse fra – og dialog med – klubben rundt egen livssituasjon; enten de er alenemødre, har mange barn, eller lite fleksibel arbeidstid. Noen foreldre løser dette gjennom hjelp fra eget sosialt nettverk som kan ta trykket av dugnaden. Andre løser det ved å trekke seg unna. Få foreldre i vårt datamateriale sier at de tar disse utfordringene direkte opp med klubben.

*Foreldre som har verv som trenere eller lagledere* eller er spesielt mye involvert er den tredje gruppen. De er en del av det Fladmoe og kolleger (2018) kaller «den frivillige kjernetroppen» og Sørhaug (1996) kaller «eliten». En del av denne gruppen er idrettsengasjerte fedre som har hatt trenerroller i laget til barna sine. Én far er trener for datterens innebandylag (int. 42), og flere fedre har vært fotballtrenere. I tillegg har også foreldre – spesielt mødre – andre verv i klubbene. Mens fedrene i trenerrollen gjerne beskriver

et brennende sportslig engasjement, forteller mødrene om et sosialt ansvar de må ta fordi ingen andre gjør det.

En mor forklarer at hun i utgangspunktet var lite interessert i idrett, men opplever at idretten har verdi for barna. På spørsmål om hvorfor hun ble lagleder, svarer hun:

*Nei, jeg hadde ikke lyst, men det var ingen som ville bli, så jeg måtte bare ta det ansvaret. (...) Det er en grei rolle å ha. [Klubben] er jo en foreldredrevet klubb og det er en del av, hva kan jeg si, man må være villig til å gjøre en innsats så lenge ditt barn går der (int. 14).*

Denne moren forteller at hun har god dialog med foreldre som opplever dugnader som vanskelige og lar aleneforeldre slippe dugnad hvis det er utfordrende å kombinere med omsorgsoppgaver.

To av fedrene vi intervjuet hadde tidligere vært trenere for lagene til sønnene sine. De har begge et sterkt engasjement for fotball, bidrar med kjøring og henting og har sønner som er gode i fotball. Selv om de har sluttet som trenere, tar de gjerne med egne og andre barn uorganisert for å lære dem fotball. Én av fedrene forklarer at han har fått en viss avsmak etter å ha vært trener i den organiserte idretten.

*Far: Min tankegang på fotball var ikke den samme som de.*

*Intervjuer: Hvordan var det annerledes?*

*Far: Dem så litt ned på meg, tenkte kanskje når jeg får det til så kan alle få det til (...) Jeg hadde ikke papir og sånne ting. De tenkte kanskje jeg ikke er forberedt (...) Men jeg har alt her [peker på hodet sitt]. Jeg har trent med trenere som har høy utdannelse. (...) Så jeg kan fotball inn og ut og vanligvis jeg har ikke den norsk måte [penn og papir] (int. 45).*

I denne farens beskrivelser ligger «riktig» kompetanse og kursing som et relevant bakteppe. Med profesjonalisering av idretten, forventninger om kompetanse og idealer for hvordan treninger skal gjennomføres, opplever ikke denne faren at hans praksiskunnskap fra hjemlandet anerkjennes. Dette illustrerer at formelle og uformelle kompetansekrav for å ta på seg trenerverv kan være en barriere for innvandrere. Den andre faren sluttet fordi det ble

vanskelig å kombinere jobb og trenergjerning. Han forteller om svært positive opplevelser som trener.

Begge fedrene har i utgangspunktet et sterkt ønske om å bidra frivillig med fotballkunnskapene sine i en trenerrolle, men har en fotball- og trenerfilosofi som de opplever som noe ulik norsk fotball- og idrettstenking. Samtidig opplever de situasjonen sin forskjellig. Den førstnevnte faren opplever å utøve et «iakt tatt foreldreskap» (jf. Smette & Rosten, 2019). Han sier at andre foreldre «så litt ned på meg» og at de ikke anerkjente hans kompetanse. Den andre faren følte seg helt klart anerkjent.

*Sosial inkludering* forstått som både praktisk deltakelse i dugnadsfellesskapet og en følelse av å være del av foreldrefellesskapet var et viktig analytisk bakteppe i alle intervjuene. Sosial inkludering i foreldregruppen kan ha betydning for om foreldrene blir en integrert del av barnas idrettshverdag og blir sosiale og praktiske støttespillere i denne hverdagen. I intervjumaterialet vårt er det flere eksempler på foreldre som har opplevd barnas idrettsdeltakelse som en kilde til nye bekjensheter:

*Mor: Jeg er veldig glad i [de andre voksenpersonene i idrettslaget]. Det er sånn som min familie. Det er ikke kontakt sånn familibesøk og sånn. Kun på bane, men jeg er veldig glad i dem og trygg når jeg ser dem og sånn. (...) Så det er jo, det er jo sosialt. Så lager kaffe og dem kommer inn og tar kaffe og det blir litt prat. Ikke hele tiden, men det er jo godt. (...) Og siden det er ingen familie, ingen her. Når jeg ser en som er kjent i mange år, og det blir veldig nært og man blir glad i å se den personen (int. 36).*

Andre foreldre vi har intervjuet, føler seg utenfor foreldremiljøet. Et par av dem knytter dette direkte til at de ikke er del av majoritetsbefolkningen:

*Mor: Fleste var på en måte norsk og de var eh. Jeg vet ikke om de var litt redd de som er fra forskjellig bakgrunn eller ... De vil ikke hilse på oss heller så ... Ja, jeg ble dårlig av det (int. 39).*

Foreldrene som føler seg inkludert, er gjerne de som også deltar i dugnadsarbeid. Det er vanskelig å vite hva som kommer først; opplevd inkludering eller deltakelsen på dugnader. Et spørsmål er om foreldrene som blir involvert

i idretten som frivillige, i utgangspunktet er godt integrert, eller om idretten kan være en inngang til større samfunnsmessig integrasjon. Vi finner eksempler på begge deler i materialet vårt.

*Oppsummert* kan vi si at blant de som er i mellomsjiktet av dugnadsdeltakelse, er ikke manglende erfaring med frivillighetskulturen en uoverkommelig barriere for å delta i dugnads- og foreldrefellesskapet, selv om noen forteller at de syntes organiseringen av det frivillige arbeidet var fremmed og tidvis rart. De har tilegnet seg den nødvendige kjennskapen. Samtidig er det stor variasjon i denne foreldregruppen i hvor forstått de føler seg av idrettslaget og hvor tett knyttet de er til idrettslaget og foreldregruppen. Blant eliten, foreldre som har tatt på seg trener- eller laglederverv, gjør de det enten av sosial plikt eller på grunn av sterk idrettsinteresse. Her finnes både opplevelser av utenforskap og opplevelser av sterkere tilknytning til idrettslaget gjennom disse vervene. Blant de som ikke deltar, er det varierende forståelse for frivillighetskulturen, og en del står litt på siden av idrettsfellesskapet.

## Diskusjon

Innledningsvis introduserte vi en bekymring knyttet til liten deltakelse fra minoritetsforeldre i barne- og ungdomsidretten og begrensningene dette kan legge på minoritetsbarns muligheter til å delta på lik linje med barn fra majoritetsbefolkningen. Idretten som familieprosjekt har blitt viktigere i Norge de siste tiårene (Johansen & Green, 2019; Stefansen, Smette & Strandbu, 2018). Foreldre har betydning for barnas idrettsinteresse, både som rollemodeller og praktiske og sosiale støttespillere (Smoll mfl., 2011; Stefansen mfl., 2018; Wheeler & Green, 2019). Kombinert med sosioøkonomiske og kulturelle barrierer som begrenser minoritetsbarns deltakelse i idretten (Strandbu, Bakken & Sletten, 2020) er inkludering av minoritetsforeldre derfor et viktig premiss for å gi minoritetsbarn og ungdom like muligheter i idretten som majoritetsbefolkningen.

Vi stilte to spørsmål i innledningen: Hvordan oppleves idrettens forventning om foreldredeltakelse for minoritetsforeldre? På hvilke måter opplever minoritetsforeldre seg selv som inkludert og ekskludert i idrettens sosiale fellesskap? Vi fant det hensiktsmessig å dele inn foreldrene i tre grupper (jf. Fladmoe mfl., 2018; Saglie & Seggaard, 2013; Sørhaug 1989): En

kjernetropp bidrar mye, et mellomsjikt gjør det nødvendigste, og en tredje gruppe bidrar lite eller ikke i det hele tatt. For opprettholdelse av frivillige organisasjoner er det viktig at den siste gruppen ikke blir for stor, og at det finnes noen som kan ta rollen som kjernetropp.

Først vil vi minne om hva slags utvalg vi har. Vi prøvde å rekruttere bredt, men det er som i andre slike undersøkelser (f.eks. Saglie & Seggaard, 2013) vanskelig å rekruttere foreldre med lavinntekt eller begrensede sosio-kulturelle ressurser. I tillegg er det gjerne de mest interesserte som velger å delta. Vi minner om at det er foreldre som faktisk har barna med i organisert idrett vi har intervjuet – ikke foreldre som står helt utenfor den organiserte idretten.

Intervjuene viser at idrettslagene kan være viktige integrasjonsarenaer for minoritetsforeldre. De som bidrar mest i frivillig arbeid (kjernetroppen), er ofte de samme som har et sosialt nettverk i idretten og opplever tilhørighet til idrettslaget. Disse historiene om tilhørighet og assimilering til den norske dugnadskulturen er vårt første hovedfunn.

Historiene om utenforskap og fremmedgjøring er vårt andre hovedfunn. Mange savner mer informasjon om organiseringen av dugnadsarbeidet og organiseringen av barnas idrettsdeltakelse. Noen foreldre opplever at de sliter med å bidra inn i fellesskapet og knytter delvis dette selv til det de ser som skepsis fra majoritetsforeldrene – de opplever å utøve et «iakt-tatt foreldreskap» (jf. Smette & Rosten, 2019) i idretten. Dette understrekes også i en undersøkelse av unge fotballspillere med minoritetsbakgrunn: Når minoritetsforeldre bryter med forventningene til foreldreinvolvering, møter de andre reaksjoner enn når etnisk norske foreldre gjør det (Karpuz, 2021).

Et siste hovedfunn er at en del foreldre bidrar lite i det frivillige arbeidet på grunn av utfordrende strukturelle forhold: Omsorgsoppgaver i hjemmet, kronisk sykdom og lite fleksibel arbeidstid gjør det vanskelig for flere av foreldrene å følge opp normer for foreldreinvolvering i idretten.

Vi har skissert tre hovedtyper involvering i frivillig arbeid som trolig ikke bare er typisk for minoritetsforeldre (jf. Fladmoe mfl., 2018; Saglie & Seggaard, 2013). Vi har ikke et datamateriale som egner seg til å si noe om hvor utbredt de tre tilnærminger er i henholdsvis minoritets- og majoritetsbefolkning. En mer prinsipiell diskusjon handler om kategorien «minoritetsforeldre». Hvorfor er det interessant å diskutere minoritetsforeldre som en egen kategori? Som studien vår viser er det store variasjoner blant mino-

ritetsforeldre, også i det relativt lille utvalget vi har. Dette er et poeng som vi har prøvd å løfte fram. Et annet poeng er at kategorien minoritetsforeldre allerede finnes i det offentlige ordskiftet om idrett og drift av lokale idrettslag, både i form av idealiseringen av den lokale idretten som integrasjonsarena for minoritetsforeldre, og i fortellinger der minoritetsforeldres manglende fortrolighet med den norske idrettskulturen og dugnadstradisjonen gjør at den lokale idretten svekkes i områder med høy minoritetsandel.

Hva betyr funnene våre for arbeid med å inkludere minoritetsforeldre i idrettsfellesskapet, og i sin tur arbeid med å gi barn med minoritetsforeldre de samme mulighetene til å være inkludert i idrettsfellesskapet som barn med foreldre født i Norge? Minoritetsforeldrenes erfaringer peker mot at frivillige organisasjoner er komplekse systemer – i tråd med Lorentzen (2007) og Sørhaugs (1989) beskrivelser. Å forholde seg til idrettslagene kan være vanskeligere for en del minoritetsforeldre som har andre kulturelle erfaringer fra oppveksten enn foreldre født i Norge. Enkelte er også kritiske til måten det frivillige arbeidet i barne- og ungdomsidretten organiseres og med det gir et spørrende «utenfra»-blikk på vante måter å organisere idretten på.

En kritikk er bruken av salgsdugnader, eksempelvis salg av sokker eller dopapir, der ansvaret ligger på den enkelte familie for å kjøpe varene fra idrettslaget og selge dem for å dekke tapet. Kritikken mot salgsdugnader kan forstås i lys av Lorentzens (2007) dugnadsbegrep som dekker ubetalt, frivillig arbeid som blir gjort *i fellesskap*. Kjernen i dugnadsbegrepet er en egalitær tankegang som er spesielt viktig i idretts-, barne- og ungdomsorganisasjoner: Medlemskontingenter skal holdes lave gjennom felles frivillig arbeid slik at privatøkonomien ikke avgjør hvem som kan delta. Når både arbeidet (eksempelvis dorullsalg) og finansiering (dorullkjøp) blir et ansvar for den enkelte familie, blir arbeidet hverken frivillig eller uavhengig av privatøkonomi. Foreldre med små sosiale nettverk og dårlig økonomi vil oftere måtte betale selv samtidig som egenbetalingen gjør et større innhogg i privatøkonomien deres. I lys av en frivillighetsånd satt under press (Seippel, 2010) og økende sosioøkonomiske forskjeller (Halvorsen & Stjernø, 2021; Strandbu mfl, 2017) er det kanskje ekstra viktig å ta slik kritikk på alvor.

Minoritetsforeldres erfaringer peker også mot komplekse sammenhenger mellom frivillig arbeid og sosial inkludering. I vår studie er frivillig arbeid – enten det er kjøring og hjelp på turneringer, kioskvakt, laglederverv eller trenerverv – en inngang til sosiale fellesskap i idrettslagene. I dette komplek-

set peker studien vår på to strukturelle utfordringer for idrettslagene med å inkludere minoritetsbarn og minoritetsungdom.

For det første kommer de tydeligste historiene om sosialt utenforskap fra *frivillig engasjerte foreldre* i våre intervjuer: En far sluttet som trener fordi han ikke opplevde at hans trenerkompetanse ble verdsatt i Norge. En sportslig og frivillig involvert mor opplevde forskjellsbehandling mellom sin hardtsatsende sønn og andre barn av foreldre med «høyere status» i samfunnet. Selv om de er i mindretall peker slike historier på et integreringsparadoks (jf. Dalen, Flatø & Friberg, 2022) – de som orienterer seg mest mot storsamfunnet, har også flere muligheter til å oppleve ekskludering. Dette gjenspeiler et viktig teoretisk poeng (jf. Elling & Claringbould, 2005): Sosiale inkluderings- og ekskluderingsprosesser er ikke gjensidig utelukkende, de er dynamiske og samtidige. Å delta mye i praksis er ikke synonymt med å føle seg inkludert i fellesskapet.

Et faresignal er om man forenkler inkludering av minoriteter (både foreldre og barn) til å handle om praktisk inkludering (du deltar) og sosial tilhørighet (du føler deg som en del av miljøet). Det ser ut som et premiss for at foreldre skal føle seg hjemme i sentrale verv er at de assimileres til en sentralisert standard for hvordan norsk idrett organiseres. Dersom dette skjer mange steder i idretten, legger det til rette for en idrett som reproducerer seg selv i tråd med behovene til de som står sterkest i styre og stell: ressurssterke foreldre, fortrinnsvis menn, født i Norge. De kritiske røstene i våre intervjuer har også et sterkt ønske om å engasjere seg frivillig. Det er disse kritiske røstene som også har de tydeligste historiene om annerledeshet knyttet til sin minoritetsbakgrunn, selv om de engasjerer seg i det praktiske arbeidet. De som opplever seg som en integrert del av idrettsfellesskapet, er også de som har godtatt klubben slik den organiseres.

For det andre viser studien vår at de som ikke deltar i frivillig arbeid – «gratispassasjerene» i Sørhaugs terminologi – ofte har strukturelle begrunnelser for ikke å delta: Lite fleksibel arbeidstid og omsorgsansvar. Dette skaper en inkluderingsutfordring for idrettslag: Det er viktig for klubben å etablere gode relasjoner til foreldre med få ressurser slik at man kan lage tilpassede løsninger for oppfølging av barnas idrettsdeltakelse. Samtidig er foreldrene med få ressurser gjerne minst til stede. Som Elling og Claringbould (2005) poengterer vil ofte de mest involverte frivillige være en ganske ressurshomogen gruppe, noe som kan skape avstand til de som havner på



utsiden. Dette gjelder også blant de vi har intervjuet. Det er et behov for mer informasjon om den norske idrettsmodellen fra idrettslagene. Samtidig er det behov for å tenke gjennom hvor intensiv foreldreoppfølgingen bør være. Intervjuanalysene våre er en påminnelse om dette.

I dette kapitlet forstår vi frivillighet som del av et moralsk og normativt fellesskap. Dette fellesskapet hviler på et egalitært prinsipp om like muligheter. De ulike måtene minoritetsforeldrene opplever frivillighet og sosial inkludering i den organiserte idretten, gjør det verdt å spørre om idealene for foreldreinvolvering i idretten er for krevende, jamført med rapporten «Grenseløs frivillig innsats» (Saglie & Seggaard, 2013). Dersom kravene til foreldreinvolvering blir for omfattende, kan det også true idrettsinstitusjonen – både fordi ubalansen i det moralske dugnadsregnskapet blir for stor og fordi det ikke lar seg gjøre å opprettholde idrettstilbudet for barn og ungdommer.

## Referanser

- Andersen, P.L. & Bakken, A. (2019). Social class differences in youths' participation in organized sports – What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sport*, 54(8), 921–937. <https://doi.org/10.1177/1012690218764626>
- Bakken, A. (2019). *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* (Rapport 2/2019). Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Carlsson, Y. & Haaland, T. (2006). *Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag – En kartlegging* (NOTAT 2006:132). Norsk institutt for by- og regionforskning. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/2291/2006-132.pdf?sequence=1>
- Dalen, K., Flatø, H. & Friberg, J.H. (2022). *Hverdagsintegrering. En pilotundersøkelse om tillit, tilhørighet, deltagelse og diskriminering i innvandrerbefolkningen*. Forskningsstiftelsen Fafo. <https://fafo.no/images/pub/2022/20818.pdf>
- Eimhjellen, I., Espegren, A. & Nærland, T.U. (2021). *Sivilsamfunn og integrering. En kunnskapsoppsummering*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Elling, A. & Claringbould, I. (2005). Inclusionary and exclusionary mechanisms in the Dutch sports landscape – Who can and wants to belong? *Sociology of Sport Journal*, 22(4), 498–515. <https://doi.org/10.1123/ssj.22.4.498>
- Espedalen, L.E., Grønkvær, K.B. & Strandbu, Å. (2021). *Minoritetsforeldre i idretten*. Forskningscenter for barne- og ungdomsrett (FOBU). <https://www.nih.no/globalassets/dokumenter/scp-fobu/fobu/rapport-minoritetsforeldre-med-forside.pdf>
- Fladmoe, A., Sivesind, K.H. & Arnesen, D. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998–2017*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Halvorsen, K. & Stjernø, S. (2021). *Økonomisk og sosial ulikhet i Norge*. Universitetsforlaget.
- Hayoz, C., Klostermann, C., Schmid, J., Schlesinger, T. & Nagel, S. (2019). Intergenerational transfer of a sports-related lifestyle within the family. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(2), 182–198. <https://doi.org/10.1177/1012690217702525>
- Johansen, P.F. & Green, K. (2019). «It's alpha omega for succeeding and thriving» – Parents, children and sporting cultivation in Norway. *Sport, Education and Society*, 24(4), 427–440. <https://doi.org/10.1080/13573322.2017.1401991>
- Karpuz, E.R. (2021). *Fotball har vært min matematikk. Fotball har vært mitt naturfag. Min engelsk. Et språk og et fag jeg faktisk behersket. En kvalitativ studie der menn med innvandrerbakgrunn forteller om det å delta i norsk organisert fotball* (Masteroppgave). NTNU.
- Lorentzen, H. (2007). *Moraldannende kretsløp. Stat, samfunn og sivil engasjement*. Abstrakt forlag.
- Lorentzen, H. & Dugstad, L. (2011). *Den norske dugnaden – Historie, kultur fellesskap*. Høyskoleforlaget.

- NFF. (2012). *Fotball og frivillighet – foreldredeltagelse i Groruddalen fra Norges fotballforbund noen år senere*. Norges fotballforbund.  
[https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/tema/inkludering-i-idrettslag/foreldredeltagelse\\_groruddalen\\_2012.pdf](https://www.idrettsforbundet.no/siteassets/idrettsforbundet/tema/inkludering-i-idrettslag/foreldredeltagelse_groruddalen_2012.pdf)
- NIF. (2022). *Nøkkeltallsrapport 2021*. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/e3516813cbf54cd48ac7697df2b32d44/nokkeltallsrapport-2021.pdf>
- Saglie, J. & Seggaard, S.B. (2013). *Grenseløs frivillig foreldreinnsats? En dokumentasjonsrapport*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hentet fra: <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2442817>
- Seippel, Ø. (2010). Professionals and volunteers – On the future of a Scandinavian sport model. *Sport in society*, 13(2), 199–211. <https://doi.org/10.1080/17430431003616266>
- Smette, I. & Rosten, M.G. (2019). *Et iaktatt foreldreskap. Om å være foreldre og minoritet i Norge*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA. Hentet fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1305>
- Smoll, F.L., Cumming, S.P. & Smith, R.E. (2011). Enhancing Coach-Parent Relationships in Youth Sports: Increasing Harmony and Minimizing Hassle. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 6(1), 13–26. <https://doi.org/10.1260/1747-9541.6.1.13>
- Strandbu, Å., Bakken, A. & Sletten, M.A. (2019). Exploring the minority–majority gap in sport participation – Different patterns for boys and girls?. *Sport in Society*, 22(4), 606–624. <https://doi.org/10.1080/17430437.2017.1389056>
- Strandbu, Å., Bakken, A. & Stefansen, K. (2020). The continued importance of family sport culture for sport participation during the teenage years. *Sport, Education and Society*, 25(8), 931–945. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1676221>
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P.L., Seippel, Ø. & Dalen, H.B. (2017). Ungdom, idrett og klasse – Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 132–151. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Sørhaug, H.C. (1989). Kake eller konfekt? Utkast til en teori om frivillige organisasjoners politiske økonomi. I: O. Brox & M. Gullestad (Red.), *På norsk grunn. Sosialantropologiske studier av Norge, nordmenn og det norske*. (s. 113–121). Ad Notam.
- Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (2. utg). Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Akademisk.
- Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(2), 235–252. <https://doi.org/10.1177/1012690211403196>
- Wheeler, S. & Green, K. (2019). «The helping, the fixtures, the kits, the gear, the gum shields, the food, the snacks, the waiting, the rain, the car rides ... » – Social class, parenting and children’s organised activities. *Sport, Education and Society*, 24(8), 788–800. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1470087>